

O‘ZBEK XONLIKLARI AHOLISINING ETNIK TARKIBI
ЭТНИЧЕСКИЙ СОСТАВ НАСЕЛЕНИЕ УЗБЕКСКИХ ХАНСТВ
ETHNIC COMPOSITION OF THE POPULATION OF THE UZBEK KHANATS

Abdullayev Ulug‘bek Saydanovich

Andijon davlat texnika instituti professori

tarix fanlari doktori, professor.

abdullaev1956u@gmail.com

+998 93 558 56 08

<https://doi.org/10.5281/zenodo.16917988>

Annotatsiya.

Ushbu maqolada XVI–XIX asrlarda O‘rta Osiyo xonliklarida kechgan etnik jarayonlar, ularning mintaqadagi ijtimoiy-siyosiy voqealarga ta’siri, mahalliy o‘troq turkiy tilli etnoslar, nisbatan kamchilikni tashkil qiluvchi forsiyzabon hamda boshqa tillarda so‘zlashuvchi etnik guruhlarining xonliklar hayotida tutgan o‘rniga doir ma’lumotlar yoritib berilgan.

Аннотация.

В статье дается информация об этнических процессах, происходивших в среднеазиатских ханствах в XVI–XIX вв., об их влиянии на общественно-политические события в регионе, о роли местных оседлых тюркоязычных этносов, а также сравнительно немногочисленных персоязычных и иноязычных этносов в жизни ханств

Abstract.

This article provides information on the ethnic processes that took place in the Central Asian khanates in the XVI–XIX centuries, their impact on socio-political events in the region, and the role of local sedentary Turkic-speaking ethnic groups, as well as the relatively small number of Persian-speaking and other language-speaking ethnic groups, in the life of the khanates.

Kalit so‘zlar.

O‘zbek xonliklari, qabila, urug‘, xalq, Buxoro zonligi, “Boburnoma”, Dashti qipchoq, qipchoqlar, barloslar, Qo‘qon xonligi, Xiva xonligi, uyg‘urlar, qoraqalpoqlar, o‘troq aholi, ko‘chmanchilar, Ashtarxoniylar.

Ключевые слова.

Узбекские ханства, племена, роды, народы, Бухарское ханство, «Бабурнама», Дашти Кипчак, Кипчаки, Барлос, Кокандское ханство, Хивинское ханство, уйгуры, каракалпаки, оседлое население, кочевники, Аштарские ханства

Key words

Uzbek khanates, tribes, clans, people, Bukhara khanate, "Baburnama", Dashti Kipchak, Kipchaks, Barlos, Kokand Khanate, Khiva Khanate, Uyghurs, Karakalpaks, sedentary population, nomads, Ashtar Khanates.

Tarixdan ma'lumki, XVIII asrda O'rta Osiyoda uchta mustaqil o'zbek davlati mavjud edi. Bular Buxoro xonligi (amirligi), Xiva xonligi va Qo'qon xonligi.

O'zbek xonliklari aholisining etnik tarkibi asosan mahalliy o'troq turkiy tilli etnoslardan va nisbatan kamchilikni tashkil qiluvchi forsiyzabon hamda boshqa tillarda so'zlashuvchi etnik guruhlardan iborat bo'lgan. O'troq aholi shaxar va qishloqlarda joylashib hunarmandchilik, dehqonchilik va savdo-sotiq bilan, ko'chmanchi, yarimko'chmanchi etnik jamoalar esa dexqonchilik vohalari atrofidagi cho'l va dasht hududlarda yashab chorvachilik bilan mashg'ul bo'lganlar.

Buxoro xonligi tarixiga bag'ishlangan ko'plab asarlar yaratilgan. Ularda Buxoro xonligi aholisining etnik tarkibi, bu davrda kechgan etnik va etnoslararo jarayonlarga oid ham qimmatli ma'lumotlar bor [6].

Buxoro xonligi aholisi etnik tarkibi yuqorida qayd etilgan umumiy xususiyatlar bilan birga ba'zi o'ziga xos jihatlarga ham ega. Chunonchi, bu hududda ayrim etnik guruhlar boshqa xonliklar (Xiva va Qo'qon xonligi) hududiga nisbatan son jihatdan ko'proq va g'uj joylashganlar.

Ushbu davr manbalarida Movarounnahrning o'troq aholisiga nisbatan "movarounnahrliklar", "movarounnahr xalqi" iborasi ishlatilgan. Bundan tashqari ayrim asarlarda mahalliy aholi o'zlari yashab turgan shahar nomlari bilan ya'ni "Buxorolik", "Samarqandlik", "Toshkentlik" va h.k. tarzida keltirilgan. Yana ko'p hollarda aholi etnik nomi bilan emas, balki ijtimoiy mavqei yoki kundalik mashg'ulotlari bilan ham atalgan. Masalan, dehqonlar, hunarmandlar, savdogarlar, ilm ahli, diniy ulamolar va h.k.

O'rta asr muarrixlarini asarlarida aholini geografik joylashuviga qarab ham "shaxriy", "saxroyi" deb ko'rsatib o'tilgan. Ushbu mualliflarning asarlarida "sart" atamasi ham ishlatilgan bo'lib, bu o'rinda asosan shaharda yashagan mahalliy o'troq aholi nazarda tutilgan.

Oldingi sahifalarda aytib o'tganimizdek, xonliklar aholisining katta bir qismini o'zbek urug'-qabilalari tashkil qilgan. Buxoro xonligi hududida yashagan ko'plab urug'-qabilalarining nomi manba va adabiyotlarda keltirilgan. Chunonchi, aymoq, barlos, baroqiy, baxrin, burqut, do'rmon, jaloyir, qaroyit, kelichi, kenegas, mangit, mekrut (makrut), ming, nayman, olchin, orlot (arlot), saroy, qipchoq, qo'ng'iroq, qovchin kabi etnonimlar o'sha davr yozma manbalarida ko'p uchraydi.

Biz oldingi bo'limlarda yuqorida sanab o'tilgan etnoslarning ayrimlarining etnogenezi va etnik tarixi haqida ma'lumotlarni keltirgan edik. Bu yerda esa Buxoro xonligida yashagan, manbalarida ko'p qayd qilingan ba'zi bir urug'-qabilalar haqidagi ayrim ma'lumotlarni keltirib o'tamiz, xolos.

Xonlik hududida yashagan shunday qabilalardan biri bu *barloslar*. "Boburnoma" va "Musaxxir al-bilod" nomli asarlarda barlos urug'i tez-tez tilga olingan. Ushbu asarlarda barlos nomi aniq bir shaxs ismiga qo'shib qayd qilingan. Masalan, Shayx Abdulloh barlos, Qora barlos, Shohmuhammad barlos, Sulton Boyazid barlos va boshqalar.

Buxoro tarixiga bag'ishlangan asarlarda Muhammad Raximboy do'rmon, Muxammadyor parvonachi do'rmon, Olloyorbek devonbegi do'rmon, sarkarda Jonibekbiy do'rmon kabi mansabdor shaxslarning ismlari keltirilgan. Demak, Buxoro xonligida katta mavqega ega urug'lardan biri bu *do'rmonlar* bo'lgan. Manbalarning guvoxlik berishicha do'rmonlar asosan Buxoro xonligining Qubadiyon, Balx, Ho'jand, Xisor hududlarida yashaganlar.

1753-yildan e'tiboran Buxoro xonligi *mang'itlar* sulolasi tomonidan boshqarilgan. Aynan shu yilda Chingizxon avlodiga mansub bo'lmagan Muhammad Raxim o'z nomiga xutba o'qittirib, o'zini amir deb atadi. 1920-yilgacha mang'itlar sulolasi hukmronlik qilgan davr tarixda shuning uchun Buxoro amirligi deb ataladi.

XVII asr va undan keyingi asrlardagi yozma manbalarda mang'itlar haqidagi ma'lumotlar nisbatan ko'proq uchraydi. Ularda nafaqat mang'it etnonimli qabila, balki uning bir qancha urug'lari, chunonchi to'q-mang'it, qora-mang'it, oq mang'itlarning nomlari ham keltirilgan.

Buxoro xonligida o'ziga xos mavqega ega bo'lgan urug'lardan yana biri *naymanlar* hisoblanadi. Ta'kidlash joizki, XVI-XIX asrlarda yozilgan asarlarning barchasida ushbu etnonim uchraydi. Naymanlar Shayboniyxon davrida, ayniqsa Abdullaxon II tomonidan amalga oshirilgan harbiy yurishlarda faol ishtirok etganlar. Ular xon saroyida ham yuqori lavozimlarni egallaganlar.

Buxoro xonligida Ashtarxoniylar davrida kuchaygan etnoslardan yana biri bu *ming* urug'idir. Bu davrda minglar o'troq va yarimko'chmanchi holda yashab, ularning asosiy qismi Buxoroning Shibirg'on, Kelif, Maymana, Samarqandning Urgut, O'ratepa hududlarida yashaganlar.

Buxoro xonligining Buxoro, Qorako'l, Samarqand, Qarshi, Shahrisabz, Sherobod hamda Balxning chegara hududlarida *saroy* urug'i yashagan. Ular ham xonlikning yuqori mansablarida – devonbegi, qushchi, miroxo'r kabi lavozimlarda bo'lganlar.

Xonlik tasarrufidagi Hisor, Xo'jand, Andijon, Toshkent, Sayram, Turkiston, Ulug'tog' etaklari, Zarafshon vodiysi, Jizzax va O'ratepa shaharlari atroflarida *yuzlar* yashaganligi ma'lum. Xonlik hududida yashagan yuzlar o'z o'rnida ko'plab mayda qavmlarga bo'lingan.

Shuningdek, Buxoro xonligining Buxoro, Balx, Kulob hududlarida *qatag'on* urug'i, Termiz, Samarqand, Balx, Amudaryo bo'ylarida, Guzor, Boysun, Kerki, Sherobod tomonlarida *qo'ng'irotlar*, Qoraqurum, Chorjo'y, Toshkent, Shaxrisabz, Isfara, Qoratorov chegarasigacha bo'lgan dasht hududlarda *qalmoqlar*, Amudaryo bo'ylarida va Kasbi, Qorako'l, G'uzor, Nurota hududlarida *turkmanlar* va xonlikning bir qancha hududlarida *qipchoqlar* yashaganligi haqida o'sha davr yozma manbalarida ma'lumotlar keltirilgan.

Buxoro xonligi hududida *turklar* ((o'g'iz) Usmoniy turklar), *hindlar*, *ruslar* va *eronliklar* ham yashagan. Aslida ular turli davrlarda turli sabablarga binoan xonlik hududiga kelib joylashib qolganlar. Ushbu etnik guruhlar odatda kam sonli bo'lgan.

XV asr oxiri – XVI asr boshlarida Dashtiqipchoqdan Movoraunnahr va Xorazm vohasiga ko'chib kelgan o'zbek urug'lari mintaqqa aholisining etnik

tarkibini yanada rang-barang bo'lishiga olib kelgan. Ayniqsa, XVI asr boshlaridan e'tiboran Xorazmga, shu jumladan Xivaga Shayboniy o'zbeklari ko'plab kelib joylashganlar.

1512-yilda Elbarsxon asos solgan Xiva xonligi aholisining etnik tarkibida dastlab *naymanlar*, *uyg'urlar* va *do'rmonlar* ko'pchilikni tashkil etgan.

Abdulg'oziyning o'sha mashxur "Shajarayi turk" asari va boshqa manbalarda qayd etilishicha, XVII asrning ikkinchi yarmidan boshlab, mazkur qabilalardan tashqari shimoli-sharqdan, Sirdaryo quyi oqimi tomonidan Amudaryo havzasiga Dashtiqipchoq o'zbeklarining yangi to'liqini kela boshlaydi va kelayotganlar hisobiga qo'ng'iroq, qipchoq, qang'li va mang'itlar soni ancha ko'paygan.

Ko'chib kelgan Dashtiqipchoq o'zbek urug'-qabilalari orasida doimo yaylov va serunum yerlar uchun urushlar bo'lib turgan. XVII asrga kelib ushbu o'zaro urushlarga barham berish maqsadida Xiva xonligining hukumdori Abdulg'oziy 1646-yili mamlakatda islohot o'tkazib, Amudaryoning quyi havzalarida yashovchi o'zbek qabilalarini to'rt guruhga quyidagi tartibda birlashtiradi:

1) uyg'ur va naymanlar; 2) qo'ng'iroq va qiyotlar 3) nukuz va mang'itlar; 4) qangli va qipchoqlar. Ushbu guruh (to'p)larga u yana 14 ta mayda urug'larni ham birlashtirdi. Bulardan jaloyir, ali-elilar qiyotlarga, kenegaslar nukuzlarga, xo'ja elilar mang'itlarga, do'rmonlar, yuzlar, minglar uyg'urlarga, saidlar naymanlarga qo'shilgan. Poytaxt Xiva atrofida, barcha asosiy qabilalarning vakillari uchraydi, ayniqsa qo'ng'iroq, do'rmon va naymanlar ko'proq joylashgan edi [3: 170].

Abdulg'ozixon tomonidan amalga oshirilgan ushbu tadbir Xiva xonligiga bag'ishlangan deyarli barcha tadqiqotlarda qo'rsatib o'tilgan va unga davlatchilik, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy masalalar yuzasidan baho berilgan.

Tadqiqotchilar yuqorida ko'rsatib o'tilgan urug'-qabilalarni bir guruh(to'p)ga birlashtirilishi va Amudaryo bo'ylab joylashtirish quyidagi tartib asosida amalga oshirilgan deb hisoblaydilar:

a) qabila va urug'larning asosiy mashg'uloti hamda turmush tarzining o'ziga xosligi; b) ularning xon qo'shiniga navkar yetkazib berish majburiyatidan kelib chikib; v) siyosiy -harbiy ittifoqchiligi; g) xonlik hayotida egallagan mavqeiga qarab [6: 47].

Ushbu tadbir natijasida guruh (to'p)larga bo'lingan urug'lar Amudaryo bo'ylab quyidagicha joylashtirilgan: naymanlar Pitnoqdan to Yangi Ariq va Urganchgacha bo'lgan Hazorasp hududlarini egallagan. Amudaryo bo'ylab naymanlardan pastroqda Urganch shahridan to Gurlan tumanigacha va Amudaryoning o'ng qirg'og'idagi yerlarda uyg'urlar joylashgan. Mang'itlar esa Gurlandan to Lavzan irmog'igacha o'rnashdilar. Ulardan pastroqda daryo oqimi bo'ylab hamda daryoning Orol dengiziga quyilishi atroflarida nukuzlar va mang'itlarning yana bir qismi o'rnashdilar.

Deltaning butun g'arbiy qismi, ya'ni Quyg'unning g'allachilik qilinadigan boy yerlarini qo'ng'iroq va qiyotlar egalladilar.

Amudaryoning chap qirg'og'idagi hozirgi Qipchoq tumanining bir qismi, Xo'jako'ldan Ko'k O'zakkacha bo'lgan Amudaryoning o'ng qirg'og'idagi barcha

yer va yaylovlar, shuningdek, deltaning sharqiy qismidagi yerlar qang'li-qipchoqlarga qarashli edi [6: 48].

Ko'rinib turibdiki, xonlik xududidagi barcha sug'oriladigan yerlarga daryo bo'ylab o'zbek urug'lari joylashgan edi.

Taniqli arxeolog olim Ya. G'ulomov ham Xorazim vohasining sug'orish tizimida uchraydigan atamalarni etnografik ma'lumotlar bilan solishtirib, ularni bir guruhi etnonimlar asosida tashkil topganligini ta'kidlab, bir qator urug' va qabilalarning kanal va daryo irmog'i bo'ylab quyidagicha joylanganligini ko'rsatadi: Suvonli qanali u yerda joylashtirilgan urug' nomi bilan Xo'jayli kanali deb atala boshlagan. Omonquli qanali – kenegas, Otaliq kanali – Mang'it ariq va bir qancha kanallar esa birdaniga u yerda joylashgan qangli, qipchoq, uyg'ur, nayman, nukuz, xizr eli, boshqird kabi urug'larni nomi bilan atalgan [6: 49].

Mavjud manba va amalga oshirilgan tadqiqotlarda Xiva xonligi (umuman, O'rta Osiyo) aholisi etnik jihatdan ikki katta guruhga ajratilgan. Bular azaliy o'troq aholi va yuqorida ko'rib chiqilgan ko'chib kelgan urug'-qabilalar.

Xiva xonligining shahar va qishloqlarda yashagan o'troq aholisiga nisbatan manba va adabiyotlarda "sart" atamasi qo'llanilgan. Aholini bu qismi dehqonchilik, hunarmandchilik va savdo-sotiq bilan shug'ullanib kelgan. "Sart" atamasi, uning paydo bo'lishi, etnik xususiyat kasb qilish yoki qilmaslik masalasiga doir baxs-munozaralar bugungi kunda o'z yechimini topmagan. Bu haqida keyinroq, batafsil to'xtalib o'tamiz.

XVI – XIX asrlarda Xiva xonligi hududida o'troq, ko'chmanchi, yarimko'chmanchi o'zbek urug'-qabilalardan tashqari turli sabablar bilan qo'shni hududlardan bu joyga ko'chib kelib qolgan bir necha etnik guruhlar ham yashar edilar. Bu o'rinda *turkman* qabilalarini aytib o'tish joiz.

Abdulg'oziyning "Shajarayi turk" asarida Xorazm sultonlariga tobe bo'lgan Kuratog' etaklarida yashab turgan turkmanlarning taka, yovmut, ersari, solut, soriq, ichki solur, xasan eli, igdir, chovuldi (chovdir), arabachi, ko'klan(cho'klan), adoqli kabi etnonimli qabila va urug'lar keltirib o'tilgan [1: 124, 126-127]. Bundan tashqari, manbalarda "toza qo'ng'irotlar" etnonimi uchraydi. Xiva xonligi aholisi etnik tarkibida orolliklar va qoraqalpoqlar alohida o'rin tutadi.

Orolliklar Qo'ng'irot shahri va uning atroflarida joylashgan bo'lib, g'alla yetishtirish, chorvachilik va baliq ovlash bilan shug'ullanganlar.

Qoraqalpoqlar Amudaryoning etaklari, Xo'jayli, Orol dengizi bo'ylarida istqomat qilganlar. Ular ham chorvachilik, qisman g'allachilik bilan shug'ullanganlar. Asosan ko'chmanchi turmush tarzida hayot kechirganlar. Xiva xonligi hududida yashagan qoraqalpoqlarning quyidagi urug'larining nomlari manbalarda keltirilgan: xitoy, qo'yun (qo'yun-xitoy), orolboy (orlboy xitoy), besh-sari, qirq (qirq xitoy), anna, oytaka, charuvchi (sharuvchi), qazayoqli, qaychili, shayx beklari, qipchoq, qangli, keze, qiyot, qo'ng'irot, qora-to'yin, xandakli, yabu-qipchoq yoki jobu, yobu. Ushbu urug'lar arxiv xujjatlarida Aris-o'n to'rt urug' deb atalgan urug'-qabila birlashmasi tarkibiga kirganligi qayd qilingan.

Turkmanlar Tashauz, Iloli, Ko'hna Urganch shaharlarida yashaganlar. Yuqoridagilardan tashqari, Xiva xonligi hududida eroniy va rus asirlari ham yashaganliklari tarixiy manba hamda adabiyotlarda aytib o'tiladi.

Tarixdan ayonki, XVIII asr boshlariga kelib Fargʻonada yangi oʻzbek davlati – Qoʻqon xonligi tashkil topdi. Mazkur davlat XIX asrda chor Rossiyasi qoʻshinlari tomonidan bosib olindi. Tarixga Qoʻqon xonligi nomi bilan kirgan bu davlat oʻzbek davlatchiligi tarixida alohida oʻrin tutadi. Biz bu yerda Qoʻqon xonligi aholisining etnik tarkibi haqida maʼlumot berishni joiz deb bildik.

Maʼlumki, Fargʻona vodiysi va unga tutash hududlar aholisi azaldan polietniklik xususiyati bilan Oʻrta Osiyoning boshqa hududlaridan ajralib turgan. Bunday etnik oʻziga xoslik Qoʻqon xonligi davrida ham saqlanib qolgan edi.

Qoʻqon xonligi hududida asosan oʻzbeklar, tojiklar, qirgʻizlar, uygʻurlar va qoraqalpoqlar istiqomat qilganlar. Bundan tashqari xonlik hududida son jihatidan kamroq boʻlsada yevreylar, tatarlar va boshqa shu kabi etnik jamoa vakillari ham yashar edilar.

Qoʻqon xonligi aholisining asosiy qismini oʻzbeklar tashkil qilgan. Taʼkidlab oʻtish oʻrinliki, oʻtmishda oʻzbeklarning bir qismi oʻtroq, qolgan qismi esa yarimoʻtroq (yarimkoʻchmanchi) holda yashaganlar. XX asr boshlariga kelib, vodiy oʻzbeklarining 828 mingdan ziyodrogʻi oʻtroq holda yashab [5: 62], dehqonchilik, hunarmandchilik va savdo-sotiq bilan mashgʻul boʻlganlar. Rus tilidagi adabiyotlarda aholining ushbu oʻtroq qismiga nisbatan “sart” etnonimi qoʻllanilgan. Biroq oʻzbek xalqiga nisbatan ushbu etnonimni qoʻllanilishi toʻgʻri emas [2: 17-20]. Bu xususida keyinroq batafsil toʻxtalib oʻtamiz.

Turli urugʻ-qabilaviy tuzilishga ega boʻlgan yarimoʻtroq (yarimkoʻchmanchi) oʻzbeklarning Qoʻqon xonligidagi umumiy soni oʻsha davr maʼlumotlariga koʻra 215 ming nafardan koʻproqni tashkil etgan. Bular ichida turk, ming, qipchoq, qurama, yuz, nayman kabilar Qoʻqon xonligi hududidagi yirik etnografik guruhlar hisoblangan. Ushbu urugʻ-qabilalar oʻzbek xalqini konsolidatsiyalashuvida muhim etnik komponentlar sifatida qatnashganlar. Oʻz oʻrnida ularning ayrimlari haqidagi maʼlumotlarni keltirib oʻtamiz.

Qoʻqon xonligi hududidagi aholining salmoqli qismini tojiklar tashkil qilganlar. Ular asosan vodiyni gʻarbiy va shimoli-gʻarbiy qismida joylashganlar. Tojikistonning hozirgi Soʻgʻd viloyati hududida tojiklar aholining asosiy qismini tashkil etganlar. Ayni vaqtda Qoʻqon xonligining boshqa bir qator manzilgohlarida ham ular gʻuj yashaganlar.

Etnografik adabiyotlarda Fargʻona vodiysida yashagan tojiklar shartli ravishda ikki guruhga – voha tojiklari va togʻlik tojiklarga ajratiladi. Voha tojiklari – bu ushbu oʻlkaning azaliy xalqlaridan biri boʻlib, qator etnik xususiyatlari bilan Qoʻqon xonligi davrida va undan keyingi davrlarda ham boshqa etnoslardan ajralib turgan.

Togʻlik tojiklar esa Qoʻqon xonligi hududiga asosan Tojikistonning togʻlik hududlarida joylashgan Matcho, Qorategin, Darvoz, Kulob, Xisor kabi aholi manzilgohlaridan koʻchib kelganlar.

Shu oʻrinda taʼkidlab oʻtish joizki, koʻplab togʻlik-tojiklar Qoʻqon xonligi qoʻshinlarida xizmatda ham boʻlganlar. Masalan, Niyoz-Muhammadning “Tarix-i-Shaxruxiya” asarida koʻrsatilishicha XIX asr boshlarida Qoʻqon xoni Olimxon tashkil etgan yangi qoʻshin tarkibida 6000 dan ziyod togʻlik tojiklar boʻlgan.

Tarixiy manbalarni tahlili shuni ko'rsatadiki, XVII va XVIII asrlarda Tangritog' tog'ining shimolida yashovchi qirg'izlarning katta guruhi Farg'ona yerlariga kelib o'rnavdilar.

Turli urug'-qabilaviy tuzilishga ega bo'lgan qirg'iz etnosi Qo'qon xonligi hududidagi tog' va tog'oldi manzilgohlarida yashab vodiyning iqtisodiy, ijtimoiy-siyosiy va madaniy hayotida faol ishtirok etganlar.

Tarixdan ma'lumki, XVIII asrning ikkinchi yarmidan e'tiboran, ayniqsa XIX asrning ikkinchi yarmida, Xitoy feodallariga qarshi ko'tarilgan musulmonlar qo'zg'oloni mag'lubiyatga uchragandan keyin Sharqiy Turkistonning ko'plab musulmon aholisi, xususan juda ko'p uyg'ur oilalari Farg'ona vodiysiga qochib o'tdilar.

XIX asrning o'rtalaridayoq Qo'qon xonligida 300 mingga yaqin uyg'urlar yashagan. Tadqiqotchi I.V.Zaxarova ham 1860-yilga qadar Qo'qon xonligi hududida 200-250 ming qashqarliklar yashagan bo'lsa kerak, deb hisoblaydi [4: 223].

XVIII asrdan Buxoro xonligida yuz bergan siyosiy inqiroz ko'plab xalqlarni bu hududni tashlab ketishga majbur etdi. Oqibatda Buxoro va Samarqandda yashagan aholining bir qismi Qo'qon xonligi hududiga ham kelib o'rnavdilar. Xususan, oldingi sahifalarni birida aytganimizdek qalmoqlar taqibidan qochgan, Sirdaryoning o'rta oqimida yashab turgan qoraqalpoqlar Qo'qon xonligi hududiga kelib qo'nim topdilar. Qo'qon xonligi hududiga ko'chib o'tgan qoraqalpoqlar Sirdaryo va Qoradaryo bo'ylariga o'rnavshib, an'anaviy ho'jaligini yuritishni davom ettirdilar.

FOYDALANILGAN MANBA VA ADABIYOTLAR. (REFERENCES)

1. Абулғозий. Шажарайй турк. – Т., 1992.
2. Алимова Д.А., Рашидова Д.А. Махмудхўжа Бехбудий ва унинг тарихий тафаккури. – Тошкент, 1999.
3. Жабборов И. М. Антик маданият ва маънавият хазинаси. – Т., 1999.
4. Захарова И.В. Материальная культура уйгуров // СЭС. II. – М., 1959. – С. 223.
5. Материалы к характеристике народного хозяйства в Туркестане. Отчет по ревизии Туркестанского края, произведенный по высочайшему повелению сенатором гофмейстером графом К.К. Паленом. – СПб., 1911. Ч.1 Отд.1. - С.62.
6. Султонова Г.Н. Аллаева. Н.А. Махмудов Ш.Ю. Ўрта Осиё халқларининг этник тарихи ва минтақада юз берган демократик жараёнларнинг манбаларда акс этиши (XVI-XIX аср биринчи ярми). – Т., 2011.